

ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ

ՍԻՍԻԱՆ-ՔԱԶԱՐԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ (ՀՅՈՒՄԻՍ-ՀԱՐԱՎ ՄԻՋԱՆՑՔ) ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՀԱՏՎԱԾ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Աղբյուր՝ նկարները Սիսիան-Քաջարան առաջարկվող ճանապարհի 3D հիշվակից, ճանապարհային դեպարտամենտ, 2022
[<https://www.youtube.com/watch?v=fu-dgAwjSsU>]

Մարտ 2024

ԲՆԱԴԱՅՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ

ՄԻՍԻԱՆ-ՔԱԶԱՐԱՆ ՃԱՆԱԴԱՐՅԻ (ՀՅՈՒՄԻՍ-ՀԱՐԱՎ ՄԻՋԱՆՑՔ) ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՀԱՏՎԱԾ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մշակված է

Ecoline
International

Էկոլայն Ինթերնեյշնլ ՍՊԸ
(Սոֆիա, Բուլղարիա)

SE SOLUTIONS
Advancing Environmental Sustainability

ՍԻ Ի Սոլյուշնս ՍՊԸ (ՀԱՀ)

Տնօրեն. Շոն Օ Բեյրն
Հեռ. +27 (0)12 643 0190
+27 (0)82 903 9751

Էլ.փոստ.
sobeirne@tiscali.co.za

ATMS Solutions

ԷՅ ԹԻ ԷՄ ԷՍ Սոլյուշնս ՍՊԸ
(Երևան, Հայաստան)

Տնօրեն. Արտակ Տեր-Թորոսյան
Հեռ. +37491 497128
+37499 109495

Էլ.փոստ.
artak.ter-torosyan@atms.am

Տնօրեն. Մայա Գաչեչիլադե-
Բոժենկո

Հեռ. +38095 11 00 727 / + 359
876 63 0522

Էլ.փոստ.
mgachechiladze@ecoline-int.org

Մշակվել է

Հայաստանի Հանրապետության Տարածքային կառավարման և
Ենթակառուցվածքների նախարարության «Ճանապարհային
դեպարտամենտ» հիմնադրամի համար

© Էկոլայն Ինթերնեյշնլ ՍՊԸ, 2024

Բոլոր իրավունքները պահպանված են:
Սույն փաստաթղթի ամբողջական կամ մասնակի օգտագործումը կարող
է կատարվել միայն հղում անելով սկզբնաղբյուրին:

Ecoline
International

SE SOLUTIONS
Advancing Environmental Sustainability

ATMS Solutions

ՓԱՍՏԱԴԹԹԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ ԵՎ ԹՈՂԱՐԿՈՒՄԸ

Տարբերակ	Հրապարակման ամսաթիվը	Նկարագիր
1	05.06.2023	Վարկատուների և պատվիրատուի վերանայման տարբերակ
2	22.06.2023	Վարկատուների և պատվիրատուի հաստատման համար տարբերակ, հայերեն թարգմանության և հրապարակման համար
3	27.06.2023	Վարկատուների և պատվիրատուի հաստատման համար վերջնական տարբերակ, հայերեն թարգմանության և հրապարակման համար
4	20.03.2023	ՇՄԱԳ հրապարակմանը հաջորդող վերանայված տարբերակ

ՀԱՊԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱԶԲ	Ասիական Չարգացման Բանկ
ԿՄՊ	Կենսաբազմազանության Միջոցառումների Պլան
ԲևՍ	Բնապահպանական և Սոցիալական
ՎԶԵԲ	Վերակառուցման և Չարգացման Եվրոպական Բանկ
ՇՄԱԳ	Շրջակա Միջավայրի վրա Ազդեցության Գնահատում
ԵՆԲ	Եվրոպական Ներդրումային Բանկ
ԲՍՄՊ	Բնապահպանական և Սոցիալական Միջոցառումների Պլան
ՇՄՍԱԳ	Շրջակա Միջավայրի վրա և Սոցիալական Ազդեցություն Գնահատում
ԲՍԿՊ	Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման Պլան
ԲՍԿՀ	Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման Համակարգ
ԲՍՍ	Բնապահպանական և Սոցիալական Ստանդարտ (ԵՆԲ-ի)
ԵՄ	Եվրոպական Միություն
ԼՄԳ	Լավագույն Միջազգային Գործելակերպ
ՄՖԿ	Միջազգային Ֆինանսական Կորպորացիա
ՏԿԵՆ	Տարածքային Կառավարման և Ենթակառուցվածքների Նախարարություն
ՇՄՆ	Շրջակա Միջավայրի Նախարարություն
ՀԿ	Հասարակական Կազմակերպություն
ՀՀԾՍ	Հյուսիս-Հարավ Ճանապարհային Միջանցք
ՈՏԱ	Ոչ-Տեխնիկական Ամփոփագիր
ԱԱ	Աշխատանքի Անվտանգություն
ԻՊ	Իրագործման Պահանջներ (ՎԶԵԲ-ի)
ԾԿԽ	Ծրագրի Կառավարման Խորհրդատու
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՃԴ	Ճանապարհային Դեպարտամենտ
ՀՀՏՎ	Հողային Հանույթի Տեղադրման Վայր
ՇՆՊ	Շահառուների Ներգրավվածության Պլան
ՀԲՍԿՊ	Հատուկ Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման Պլան
ԱՊ	Անվտանգության Պահանջներ (ԱԶԲ-ի)

ԲՆԱՊԱՅՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ

Ճանապարհների դեպարտամենտ հիմնադրամը (ՃԴ)՝ ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության (ՏԿԵՆ) կառավարման ներքո և անունից հանդիսանում է Հայաստանի համար ռազմավարական ՅուՆԻՍ-Հարավ Ճանապարհային Միջանցքի (ՀՀՃՄ) Սիսիան-Քաջարան 60 կմ երկարությամբ ճանապարհատվածի կառուցման աշխատանքների իրականացնող մարմինը:

Վերակառուցման և Չարգացման Եվրոպական Բանկը (ՎՉԵԲ) դիտարկում է Հայաստանի Հանրապետությանը (Վարկառու կամ ՀՀ) տրամադրել սուվերեն վարկ ֆինանսավորելու համար Սիսիան-Քաջարան ճանապարհի («ՎՉԵԲ նախագիծ» կամ «Նախագիծ») 24 կմ երկարությամբ հարավային հատվածի կառուցումը, որը հանդիսանում է միջազգային ՅուՆԻՍ-Հարավ Ճանապարհային Միջանցքի մասը: Սպասվում է, որ հարավային հատվածը համաֆինանսավորվելու է ՎՉԵԲ-ի և Եվրոպական Ներդրումային Բանկի (ԵՆԲ) կողմից (միասին՝ «Վարկատուներ»):

Սիսիան-Քաջարան ճանապարհը բաղկացած է Բարգուշատի թունելից և ճանապարհի հյուսիսային հատվածից, որի կառուցումը ակնկալվում է, որ ֆինանսավորվելու է ԵՆԲ-ի, Ասիական Չարգացման Բանկի (ԱՉԲ) և Հայաստանի կառավարության կողմից: ՎՉԵԲ-ը՝ իր 2019թ.-ի Բնապահպանական և Սոցիալական Բաղաքականության (ԲՍԲ) համաձայն, դիտարկում է Բարգուշատի թունելը և ճանապարհի հյուսիսային հատվածը որպես հարակից ենթակառուցվածք:

Շրջակա Միջավայրի վրա և Սոցիալական Ազդեցության Գնահատումը (ՇՄՍԱԳ) Սիսիան-Քաջարան ճանապարհի համար (2023թ.) իրականացվել է հետևյալ քաղաքականությունների համաձայն.

- ՎՉԵԲ-ի ԲՍԲ (2019թ.) և դրանով սահմանված Իրագործման Պահանջները (ԻՊ),
- ԵՆԲ-ի ԲևՍ քաղաքականությունը (2022թ.) իր Բնապահպանական և Սոցիալական Ստանդարտներով (ԲՍՍ),
- ԱՉԲ-ի քաղաքականությունները, ներառյալ Անվտանգության քաղաքականության հայտարարագիրը (2009թ.) և համակցված Անվտանգության Պահանջները (ԱՊ):

Ստորև ներկայացված Բնապահպանական և Սոցիալական Միջոցառումների Պլանը (ԲՍՄՊ) մշակվել է **ՎՉԵԲ նախագծի համար՝** ՎՉԵԲ-ի պահանջներին համաձայն:

ԲՍՄՊ-ի այս տարբերակը վերանայվել է հաջորդելով ՇՄՍԱԳ հրապարակմանը, որը տեղի է ունեցել 2023 թվականի հուլիսի 21-ից մինչև 2023 թվականի դեկտեմբերի 1-ը ընկած ժամանակահատվածում և արտացոլում է Սիսիան-Քաջարան ճանապարհի 24 կմ երկարությամբ հարավային հատվածին ներկայացվող ՎՉԵԲ-ի հատուկ պահանջները:

ԲՆՄՊ-ը համապարփակ փաստաթուղթ է, որը նկարագրում է այն միջոցառումները, որոնք անհրաժեշտ են Նախագծի իրականացումը ՎՉԵԲ-ի պահանջներին և Հայաստանի ազգային օրենսդրությանը համապատասխանեցնելու համար:

ՃԴ-ը՝ ՏԿԵՆ և ՀՀ անունից, պատասխանատու կլինի Նախագծի և ԲՍՄՊ-ի, ներառյալ հարակից ենթակառուցվածքների ԲևՍ պահանջների իրականացման համար:

Բնապահպանական և սոցիալական միջոցառումների պլան՝ Հայաստան, Սիսիան-Քաջարան ճանապարհի հարավային հատվածի համար

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՋԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
1	Բնապահպանական և սոցիալական (ԲևՍ) ռիսկերի և ազդեցությունների գնահատում և կառավարում (ՎՋԲ ԻՊ1)					
1.1	<p>Մշակել և իրագործել Ծրագրի համապարփակ բնապահպանական, առողջության և անվտանգության և սոցիալական կառավարման համակարգը (ԲՍԿՀ) (այսպես կոչված «Ծրագրի ԲՍԿՀ»), ներառյալ.</p> <ul style="list-style-type: none"> Բնապահպանական, առողջության և անվտանգության և սոցիալական քաղաքականությունը, Կազմակերպչական կառուցվածքի մանրամասները և գծապատկերը, Կապալառուի և մատակարարի կառավարման ընթացակարգը (ԲևՍ, ներառյալ առողջություն և անվտանգությունն արդյունավետությունը կառավարելու համար), Շրջանակային Բնապահպանական և Սոցիալական Կառավարման Պլանը (ԲՍԿՊ), ԲևՍ մշտադիտարկման և հաշվետվողականության շրջանակը (ներառյալ ԲՍԿՊ-ի ԲևՍ մշտադիտարկման պլանը), Անհամապատասխանությունների, բողոքների և միջադեպերի լուծման ընթացակարգեր, Փոփոխությունների կառավարման ընթացակարգը՝ ապահովելու համար, որ Ծրագրի սկզբնական նախագծման, հզորության, տեղակայման կամ գործընթացի տեխնոլոգիայի ցանկացած փոփոխություն ենթակա է բնապահպանական և սոցիալական գնահատումների, իսկ նոր 	<p>ԲևՍ բոլոր ռիսկերն ու օգուտները:</p> <p>ԲևՍ կառավարման համակարգում և օպտիմալացում:</p>	<p>ՎՋԲ ԻՊ1</p> <p>Լավագույն միջազգային գործելակերպ</p>	<p>ՃԴ-ն ԾԿԽ-ի և Վերահսկող ինժեների հետ</p>	<p>ԲՍԿՀ-ի մշակում՝ նախքան շինարարական կապալառուի մոբիլիզացումը:</p> <p>Իրականացում՝ շինարարության ընթացքում՝ կապալառուների համապատասխանության վերանայման միջոցով, այնուհետև իրականացում Ծրագրի գործունեության ընթացքում:</p>	<p>Համապատասխան փաստաթղթերը մշակվել և ընդունվել են:</p> <p>Փոփոխությունների կառավարման կարգն ընդունված է՝ ՎՋԲ կողմից հաստատվելուց հետո:</p> <p>Եական փոփոխությունների մասին զեկուցվել է ՎՋԲ-ին՝ համաձայնություն ստանալու համար:</p> <p>ԲՍԿՀ-ի իրագործում, մշտադիտարկում և վերանայում/թարմացում, ըստ անհրաժեշտության: Ընթացիկ հաշվետվություններ:</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	<p>ազդեցությունները պատշաճ կերպով կարծազանքվեն և կմեղմացվեն՝ ՎՁԵԲ ԲևՍ պահանջներին համապատասխան: Ցանկացած էական փոփոխությունը դեպքում կպահանջվի ՎՁԵԲ-ից ստանալ համաձայնություն,</p> <ul style="list-style-type: none"> Շահառուների ներգրավման պլան և բողոքարկման մեխանիզմ (տես Միջոցառում 8.1): <p>Ծրագրի ԲՍԿՅ-ը և ԲՍԿԴ-ը ինտեգրել կապալառուների միջև՝ պայմանագրային պարտավորեցնելով Կապալառուին իրագործել Ծրագրի ԲՍԿՅ-ը: Հստակ սահմանել դերերը և պատասխանատվությունը՝ ԲՍԿՅ-ի և ԲՍԿԴ-ի իրականացման համար:</p> <p>Շինարարության ընթացքում համապատասխան պահանջները պետք է դարձնել կապալառուների պատասխանատվությունը, որը վերահսկվում է ԾԿԻ-ի և Վերահսկող ինժեների կողմից, իսկ շահագործման փուլում՝ ՃԴ-ի կողմից:</p> <p><i>[Նշում՝ համակարգը(երը) ընդհանուր առմամբ պետք է բավարարեն ISO 14001 և ISO 45001 ստանդարտների նպատակներին, սակայն ոչ սերտիֆիկացված լինեն:</i></p>					
1.2	<p>Իրագործել Ծրագրի ԲՍԿՅ-ը, ներառյալ քաղաքականությունը, ընթացակարգերը և մեղմացման միջոցառումներն ու պահանջները, որոնք ներառված են Ծրագրի ԲՍԿԴ-ում:</p> <p>Մշակել և իրականացնել շինարարության փուլի Հատուկ ԲՍԿԴ-երը (ՀԲՍԿԴ)՝ համապատասխանեցնելով ՎՁԵԲ-ի պահանջներին, ներառյալ, բայց չսահմանափակվելով հետևյալ փաստաթղթերով՝</p> <ul style="list-style-type: none"> Օդի որակի կառավարման պլան, 	<p>Շինարարության ընթացքում Ծրագրի ԲևՍ-ի, ներառյալ առողջության և անվտանգության, ռիսկերի և ազդեցությունների նվազեցում</p>	<p>ՎՁԵԲ ԻՊ 1-6 և 8</p> <p>Լավագույն միջազգային գործելակերպ</p> <p>Ազգային օրենսդրություն</p>	<p>Կապալառու մշակում է ՀԲՍԿԴ-ները</p> <p>Կապալառու (և իր ենթակապալառուները) իրագործում են ՀԲՍԿԴ-ները</p> <p>Վերահսկող ինժեները</p>	<p>Մշակել մինչև շինարարության մեկնարկը:</p> <p>Կապալառու ներկայացնում է ԲՍԿՅ-ը ու ՀԲՍԿԴ-երը ՃԴ-ին և Վերահսկող ինժեներին շինարարական աշխատանքների մեկնարկից առնվազն 30 օր առաջ, Վերահսկող ինժեները</p>	<p>Կապալառուի հետ պայմանագիրը հաստատվել է ՎՁԵԲ-ի կողմից, որին կցվում է Ծրագրի ԲՍԿԴ-ը:</p> <p>Կապալառուի ԲՍԿՅ-ը և ՀԲՍԿԴ-ը հաստատվել են Վերահսկող ինժեների և ԾԿԻ-ի միջոցով ՃԴ-ի և կողմից և այնուհետև իրագործվել է:</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	<ul style="list-style-type: none"> • Հողի բերրի շերտի կառավարման պլան, • Թափոնների կառավարման պլան (ներառյալ Հողային հանույթի տեղադրման ենթապլանը), • Էրոզիայի վերահսկման պլան, • Շեպերի կայունացման պլան (պահանջվում է գեո-վտանգների ռիսկերի գնահատմամբ, տես Միջոցառում 4.3-ը), • Կեղտաջրերի և հեղեղաջրերի կառավարման պլան, • Աղմուկի և թրթռումների կառավարման պլան (ներառյալ պայթեցումների կառավարման պլանը), • Արտահոսքերի կառավարման պլան, • Վտանգավոր նյութերի կառավարման պլան, • Թունելային ջրերի կառավարման պլան (ներառյալ ստորերկրյա ջրերի հեռացումը թունելներից), • Երթևեկության կառավարման պլան (ներառյալ ճանապարհային աուդիտ և վիճակի հետազոտություն, ճանապարհների ժամանակավոր ենթապլաններ և մուտքի և տեղական կապի պլան), • Համայնքի, առողջության և աշխատանքի անվտանգության պլան, • Աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների կառավարման պլան (որպես աշխատողների բնակեցման պլանի ենթապլան և աշխատողների բողոքարկման մեխանիզմ), • Աշխատողների վարքագծի կանոններ, • Մշակութային ժառանգության կառավարման պլան, • Պատահական գտածոների ընթացակարգ, • Արտակարգ իրավիճակների պատրաստության և արձագանքման 			<p>հաստատում է ՀԲՍԿՊ-ները</p> <p>ԾԿԽ-ն հաստատում է շրջանակային ԲՍԿՊ-ին համապատասխանությունը</p> <p>ՃԴ-ը տալիս է իր համաձայնությունը</p> <p>Վերահսկող ինժեները և ՃԴ-ն մշտադիտարկում են ՀԲՍԿՊ-ի արդյունավետությունը:</p>	<p>հաստատում է, իսկ ՃԴ-ն համաձայնեցնում է դրանք մինչև շինարարության մեկնարկը:</p> <p>Դեմոբիլիզացման պլանի համար՝ ընդունում շինարարության առաջին 6 ամիսների ընթացքում: Իրականացում - շինարարության ընթացքում:</p>	<p>Մշտադիտարկման հաշվետվություններ Վերահսկող ինժեների և կապալառուի կողմից:</p> <p>Մշտադիտարկման արդյունքները՝ ԲԼՍ մշտադիտարկումների հաշվետվությունների տեսքով ներկայացված է ՎՉԵԲ-ին:</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	<p>այլան,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ինվագիվ տեսակների կառավարման այլան (ինչպես նշված է Կենսաբազմազանության միջոցառումների այլանում), • Ռեկուլտիվացման/հողերի վերականգնման այլան (ժամանակավոր օգտագործվող տեղամասերի համար), • Շինարարական ճամբարի կառավարման այլան (հիմնված բնակեցման տարբերակների ռիսկի գնահատման վրա), • Բետոնի գործարանի կառավարման այլան, • Անֆալտի գործարանի կառավարման այլան, • Գնումների այլան, • Կոմունալ ծառայությունների պաշտպանության և տեղափոխման այլան, • Դեմոբիլիզացման այլան, • Ծրագրի համար աշխատուժի հավաքագրման քաղաքականություն, • Հավաքագրման այլան: <p>Վերանայել վերը նշված այլանները՝ հիմնվելով լրացուցիչ ԲևՍ գնահատումների, ուսումնասիրությունների, մշտադիտարկման արդյունքների և այլնի վրա: Վերանայված տարբերակները նույնպես պետք է հաստատվեն Վերահսկող ինժեների կողմից և ստանան ՃԴ-ի համաձայնությունը՝ ԾԿԻ-ի կողմից շրջանակային ԲՍԿՊ-ի համապատասխանությունը հաստատելուց հետո:</p>					
1.3	<p>Ապահովել, որ ենթակապալառուները համապատասխանում են ՎՁԵԲ-ի նույն կիրառելի չափանիշներին և հետևում են Կապալառուի կողմից մշակված ԲՍԿՍ-ի և շինարարական ՀԲՍԿՊ-երի պահանջներին, հետևյալի միջոցով՝</p> <p>i) ներառելով հատուկ դրույթները Կապալառուի պայմանագրի մեջ, և</p>	<p>Շինարարության ընթացքում Ծրագրի ԲևՍ-ի, ներառյալ առողջության և անվտանգության, ռիսկերի և ազդեցությունների նվազեցում</p>	ՎՁԵԲ ԻՊ1	<p>i) ՃԴ հաստատում է, որ պայմանագրային կարգավորումները կատարված են:</p> <p>ii) Կապալառուն մշտադիտարկում է այդ պահանջների</p>	<p>i) Մինչ պայմանագրի ստորագրումը:</p> <p>ii) Շինարարության փուլում՝ մինչ հատուկ ենթակապալառուի ստորագրումը:</p>	<p>i) Հատուկ դրույթները ներառված են Կապալառուի՝ ՃԴ-ի հետ պայմանագրերում:</p> <p>ii) Հատուկ դրույթներ, որոնք ներառված են Կապալառուի հետ պայմանագրերում և կապալառուների</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	ii) Ներառելով հատուկ դրույթները ենթակապալառուների հետ բոլոր պայմանագրերում:			իրագործումը ենթակապալառուների կողմից:		մշտադիտարկման հաշվետվություններում: Կապալառուի հավաստումը, որ իրենց ենթակապալառուներն ունեն ԲՍԿՅ և բավարար կարողություններ՝ ԲՍԿՅ-ը իրագործելու համար և ԲՍԿԴ-ի պահանջները՝ համաձայն Կապալառուի հիմնական պայմանագրի դրույթների:
1.4	<p>i) Մշակել կազմակերպչական կառուցվածքի շրջանակ ԲևՍ (ներառյալ առողջություն և անվտանգություն) գործառնությունների համար, ներառյալ դերերն ու պարտականությունները ՃԴ-ի շրջանակներում, հաղորդակցման շրջանակը (ՃԴ-ի, ԾԻԳ-ի և կապալառուների միջև) և որոշումների կայացման գործընթացի նկարագրությունը:</p> <p>ii) ՃԴ-ն ապահովում է, որ ՃԴ-ը կունենա բավարար անձնակազմ (առնվազն երեք մասնագետ՝ բնապահպանական, ներառյալ ԱԱ, սոցիալական և շահառուների ներգրավվածության (տես նաև Միջոցառում 8.2-ը)) ազգային և միջազգային ԲևՍ չափանիշների համապատասխան իրավասություններով՝ Ծրագրի իրականացման համար:</p> <p>iii) ՃԴ-ն ապահովում է, որ Կապալառուն կունենա բավարար անձնակազմ՝ Ծրագրի իրականացման համար և համապատասխան ազգային և միջազգային ԲևՍ ստանդարտների իմացությամբ, որն օժտված է լինելու հատուկ դերերով բնապահպանական, սոցիալական պաշտպանության և տարաբնակեցման, կենսաբազմազանության</p>	<p>Ծրագիրը կիրառելի չափանիշներին համապատասխան իրականացնելու կարողություն:</p> <p>Որոշումների կայացման հստակ և արդյունավետ գործընթացներ:</p>	ՎՁԵԲ ԻՊ1	ՃԴ	<p>I-ին և ii-րդ՝ մինչ աշխատանքների մրցույթը:</p> <p>iii-րդ և iv-րդ պայմանագրի կնքման ընթացքում:</p>	<p>i) Ընդունված և իրագործված կազմակերպչական շրջանակը,</p> <p>ii) ՃԴ-ի անձնակազմը, որը պատշաճ կերպով ծածկում է անհրաժեշտ իրավասությունները և կարող է տեղում կառավարել կապալառուներին,</p> <p>iii) Համապատասխան փորձառությամբ Կապալառուի խումբ,</p> <p>iv) Համապատասխան փորձառությամբ Վերահսկող ինժեների խումբ:</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	<p>(տես նաև Միջոցառում 6.2-ը), մշակութային ժառանգության և համայնքային առողջության ու աշխատանքի անվտանգություն (կախված աշխատողների թվից) ոլորտներում:</p> <p>iv) Ապահովել, որ Վերահսկող ինժեները կունենա բավարար անձնակազմ՝ Ծրագրի իրականացման համար և համապատասխան ԲևՍ ստանդարտների իմացությամբ (ներառյալ՝ միջազգային բնապահպանական ու աշխատանքի անվտանգության փորձագետի և ազգային շրջակա միջավայրի, սոցիալական, տարաբնակեցման, կենսաբազմազանության, մշակութային ժառանգության, համայնքային առողջության ու աշխատանքի անվտանգություն մասնագետների համատեղ ներկայությամբ):</p>					
1.5	<p>Իրականացնել տարածքի ընտրություն, ԲևՍ հետազոտություններ, գնահատում և նախագծման աշխատանքներ Հողային Հանույթի Տեղադրման Վայրերի (ՀՀՏԿ), դրանց մուտքի ճանապարհների, շինարարական ճամբարների, տեղակայման վայրերի, էլեկտրահաղորդման գծի, ջրամատակարարման և Ծրագրի այլ բաղադրիչների համար, որոնք ներկայումս հստակեցված չեն՝ ՇՄՍԱԳ-ում / ԲՍԿՊ-ում սահմանված առաջարկություններին համապատասխան:</p> <p>Օբյեկտների տեղակայման վայրերը պետք է հաստատվեն Քաջարան համայնքի իշխանությունների, Շրջակա միջավայրի նախարարության (ՇՄՆ), Վերահսկող ինժեների և ՎՉԵԲ-ի կողմից՝ տեղական ազդակիր շահագրգիռ կողմերի հետ խորհրդակցություններից հետո:</p> <p>Միջոցառում 1.6-ի (գեո-վտանգի գնահատում) արդյունքները պետք է հաշվի առնվեն</p>	<p>ԲևՍ ազդեցությունների կառավարում, որոնք կապված են ՀՀՏԿ-ների և Ծրագրի այլ բաղադրիչների հետ և որոնց գտնվելու վայրը ներկայումս հստակեցված չէ</p>	<p>ՎՉԵԲ ԻՊ1 Ազգային օրենսդրություն Լավագույն միջազգային գործելակերպ</p>	<p>Կապալառու՝ մշակում / իրականացում: ՃԴ և Վերահսկող ինժեներ՝ վերանայում և հաստատում:</p>	<p>Նախքան կոնկրետ վայրերում շինարարության մեկնարկը</p>	<p>Լրացուցիչ ԲևՍ փաստաթղթեր, որոնք ներկայացված և հաստատված են ՃԴ-ի և ՎՉԵԲ-ի կողմից: Եթե կիրառելի է, Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական եզրակացություններ (կամ թույլտվություններ) ստացված ՇՄՆ-ից: ՎՉԵԲ-ի կողմից բոլոր օբյեկտների գտնվելու վայրերի վերաբերյալ ստացված համաձայնություն:</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	Նախագծման ճշգրտումների և Ծրագրի վերը կշված բաղադրիչների տեղակայման ժամանակ, անհրաժեշտության դեպքում:					
1.6	Ավարտել լրացուցիչ և երկրաբանական վտանգի նույնականացումն ու գնահատումը: Անհրաժեշտության դեպքում թարմացնել Ծրագրի նախագիծը և Շեպերի կայունացման պլանը՝ հիմնվելով այս ուսումնասիրության արդյունքների վրա:	Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության և հուսալիության մակարդակի բարձրացում		ՎՉԵԲ-ի կողմից վարձված անկախ տեխնիկական խորհրդատու: ՃԴ-ի և ՎՉԵԲ-ի կողմից տրամադրված ռեսուրսներ՝ արդյունքներն իրագործելու համար:	Մինչ շինարարության մեկնարկը Պայմանագրի իրագործման փուլ՝ այսինքն նախագծման փուլում	Երկրատեխնիկական հաշվետվության և մանրամասն նախագծային փաստաթղթերը հաստատված են ՎՉԵԲ-ի, ՃԴ-ի և աջակցողի կողմից: Փոփոխությունների կառավարման գործընթացն ավարտված է, եթե անհրաժեշտ են էական փոփոխություններ՝ ՎՉԵԲ-ի կողմից հաստատմամբ:
1.7	Ստեղծել և պահել աշխատանքային վիճակում բոլոր ԲևՍ-ի գրանցամատյանները, ներառյալ Ծրագրին առնչվող առողջություն և պահպանման և աշխատանքի անվտանգություն գրառումները, թույլտվությունները և համաձայնագրերը, ինչպես առաջարկվում է շրջանակային ԲՍԿՊ-ում, որը ներառում է, բայց չի սահմանափակվում հետևյալով. հողի բերրի շերտի հեռացման թույլտվությունները, ՇՄԱԳ եզրակացությունները ¹ , շինարարական թույլտվությունները, ջրառի թույլտվությունները, անտառների մաքրումը (անհրաժեշտության դեպքում), քարհանքի մշակումը (անհրաժեշտության դեպքում), պայթեցման աշխատանքները, կեղտաջրերի սահմանային թույլատրելի արտահոսքերը և	Համապատասխանություն ազգային կարգավորող և թույլտվությունների շրջանակին	Ազգային օրենսդրություն	ՃԴ-ը պայմանագրով պարտավորեցնում է Կապալառուին վարել գրանցամատյանը: Կապալառուն վարում է գրանցամատյանը: ԾՂԻ-ն և Վերահսկող ինժեները մշտադիտարկում են, որ գրանցամատյանը պատշաճ	Պատրաստվում է նախքան շինարարության մեկնարկը և պահպանվում է Ծրագրի ողջ կենսացիկլի ընթացքում (ՃԴ-ը վարում է գրանցամատյանը մինչ շահագործման փուլը)	Թույլտվությունների գրանցամատյանը գործում է և շարունակաբար թարմացվում է:

¹ Ի լրումն Ծրագրի մշակման ՇՄԱԳ փորձաքննական եզրակացության, որը ձեռք կբերվի ՃԴ-ի կողմից 2023 թվականի աշնանը

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	<p>թույլտվությունները, թափոնների տեղադրման պայմանագրերը, մթնոլորտային օդի արտանետումների սահմանաքանակները և թույլտվությունը, աշխատանքի պաշտպանության և անվտանգության լիցենզիաները, մշակութային ժառանգության միավորների տեղափոխման հետ կապված հաստատումները, ճանապարհի հետ հատվող ենթակառուցվածքների տեղափոխման հետ կապված հաստատումները:</p>			<p>պահպանվի և թույլտվությունները առկա լինեն:</p>		
1.8	<p>Ժամանակին ստանալ բոլոր պահանջվող թույլտվությունները, արտոնությունները և հաստատումները համապատասխան մարմիններից և պահպանել համապատասխանությունը դրանց պահանջներին և հաստատման պայմաններին:</p>	<p>Համապատասխանություն ազգային կարգավորող և թույլտվությունների շրջանակին:</p>	<p>Ազգային օրենսդրություն</p>	<p>Թույլտվությունները ստացվում են Կապալառուի կողմից</p>	<p>Ինչպես պահանջվում է ազգային կարգավորումներով</p>	<p>Համապատասխան թույլտվությունները և հաստատումները ստացված են:</p>
1.9	<p>Մշակել և իրականացնել շինարարության փուլի մշտադիտարկման ծրագիրը՝ ապահովելու, որ ԲՍԿԴ-ում և ՀԲՍԿԴ-ներում նշված համապատասխան ազգային և միջազգային ստանդարտները պահպանվում են և ցուցադրել Կապալառուի ԲևՍ արդյունավետությունը:</p>	<p>Շինարարության փուլի համար մշակված մեղմացման միջոցառումների արդյունավետության հաստատում</p>	<p>ՎՁԵԲ ԻՊ1 Ազգային օրենսդրություն</p>	<p>Կապալառու Վերահսկող ինժեներ՝ հաստատում ԾԿԻ՝ համապատասխանության հավաստում ՃԴ՝ համաձայնեցում</p>	<p>Մշակվում է մինչ շինարարության մեկնարկը: Իրականացվում է Ծրագրի ողջ կենսացիկլի ընթացքում (մշտադիտարկման ժամանակացույցը և հաճախությունը ըստ պլանների):</p>	<p>Մշտադիտարկման ծրագիրը իրականացվում է:</p>
1.10	<p>i) Մշակել և հանձնել կիսամյակային ԲևՍ հաշվետվություններ Վարկային համաձայնագրի կնքումից հետո և մինչև շինարարության սկիզբը ԲՍՄԴ-ի առաջընթացի և Ծրագրի ԲևՍ արդյունավետության վերաբերյալ, ներառյալ ԲՍԿԴ-ի իրագործումը, ցանկացած</p>	<p>Ծրագրի ԲևՍ պարտավորությունների ժամանակին մշտադիտարկում և հաշվետվողականություն</p>	<p>ՎՁԵԲ-ի պահանջներ</p>	<p>i), ii) ՃԴ՝ ԾԿԻ-ի և Վերահսկող ինժեների աջակցությամբ</p>	<p>i) Վարկային պայմանագրի ստորագրումից հետո և մինչև շին. հրապարակում ֆիզիկապես դիրքավորման սկիզբը, ներառյալ հողային</p>	<p>ՎՁԵԲ-ին ներկայացվող ԲևՍ մշտադիտարկման եռամսյակային, կիսամյակային և տարեկան հաշվետվությունները:</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	<p>անհամապատասխանությունները, ուղղիչ միջոցառումներ և այլն:</p> <p>ii) <u>Շինարարության ընթացքում</u> Տրամադրել եռամսյակային ԲևՍ հաշվետվություններ ՎՁԵԲ-ին ԲՍՄՊ-ի առաջընթացի և Ծրագրի ԲևՍ արդյունավետության վերաբերյալ (շինարարության ընթացքում կամ քանի դեռ ՎՁԵԲ-ի կողմից այլ հրահանգ չի տրվել):</p> <p>iii) <u>Շահագործման ընթացքում</u> Տրամադրել տարեկան ԲևՍ հաշվետվություններ ԲՍՄՊ-ի առաջընթացի և Ծրագրի ԲևՍ արդյունավետության վերաբերյալ մինչև վարկի մարումը:</p>			iii) ՃԴ	<p>աշխատանքների մեկնարկը</p> <p>ii) Շինարարության ընթացքում՝ եռամսյակային ԲևՍ հաշվետվություններ</p> <p>iii) Տարեկան, շահագործման փուլի ընթացքում և մինչև վարկի մարումը:</p>	
1.11	<p>i. Հանձնարարել անկախ / արտաքին սոցիալական խորհրդատուի մշտադիտարկել Ծրագրի սոցիալական արդյունավետությունը ՎՁԵԲ-ի պահանջներին համապատասխան (խորհրդատուն պետք է ունենա աշխատանքային պայմանների աուդիտի փորձ՝ Գործողություն 2.4-ն իրականացնելու համար):</p> <p>ii. Հանձնարարել անկախ / արտաքին բնապահպանական խորհրդատուի մշտադիտարկել Ծրագրի բնապահպանական արդյունավետությունը ՎՁԵԲ-ի պահանջներին համապատասխան:</p> <p><i>Նշում՝ Այդ խորհրդատուների տեխնիկական առաջադրանքը պետք է համաձայնեցված լինի ՎՁԵԲ-ի հետ</i></p>	Համապատասխանության Ծրագրի ԲևՍ պարտավորություններին	ՎՁԵԲ-ի պահանջներ և կատեգորիայի ծրագրերի համար	ՃԴ	Վարկային համաձայնագրի ստորագրումից հետո ներգրաված անկախ ԲևՍ խորհրդատուները պտք է մշտադիտարկեն համապատասխան գործողությունները նախաշինարարական և շինարարական փուլերի և շահագործման առաջին երկու տարիների ընթացքում (եթե այլ բան չի պահանջվում ՎՁԵԲ-ի կողմից):	<p>Գործում են իրավասու անկախ խորհրդատուներ: ԲևՍ մշտադիտարկման հաշվետվությունները ներկայացվել են ՎՁԵԲ-ին և ՃԴ-ին:</p> <p>Մշտադիտարկման հաշվետվություններում նույնականացված ուղղիչ գմիջոցառումները իրականացվում են Կապալառուի կամ ՃԴ-ի կողմից, ըստ անհրաժեշտության:</p>
1.12	<p>Ընտրել կանաչապատման ընկերություն, որը կարող է նվազեցնել ընդհանուր առմամբ նոր ճանապարհի տեսողական ազդեցությունը հատկապես այն դեպքերում, երբ ճանապարհը բավականաչափ մոտ է նշանակալի ժառանգության կառույցներին: Այստեղ</p>	Համապատասխանություն նախագծի ԲևՍ պարտավորություններին	ՎՁԵԲ ԻՊ1	Կապալառու	Կանաչապատման ընկերության հետ պայմանագրի կնքում՝ Շին. կապալառուի հետ պայմանագիրը կնքելուց հետո	Տեխնիկական առաջադրանքը համաձայնեցված ՉՎԵԲ-ի հետ:

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	սկզբունքը օգտատիրոջ (մշակութային ժառանգության վայրի այցելուների) վրա բացասական ազդեցությունը նվազեցնելն է:					Կանաչապատման լուծումները առաջարկված և իրականացված են
1.13	<p>Թարմացնել և իրագործել շահագործման փուլի ԲՍԿԴ-երը, ներառելով, բայց ոչ սահմանափակվելով հետևյալներով՝</p> <ul style="list-style-type: none"> Աղմուկի և թրթռումների կառավարման պլան, Օդի որակի կառավարման պլան, Թափոնների կառավարման պլան, Արտակարգ իրավիճակների պատրաստության և արձագանքման պլան, Համայնքի, առողջության և աշխատանքի անվտանգության պլան, Արտահոսքերի կառավարման պլան, Աշխատողների վարքագծի կանոններ, Կենսաբազմազանության միջոցառումների պլան, Շահառուների ներգրավվածության պլան, Տեխնիկական սպասարկման աշխատանքների համար նաև՝ Շահագործման փուլի գնումների պլան և Աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների կառավարման պլան: <p>Մշակել մշտադիտարկման միջոցառումներ՝ որպես վերոնշյալ պլանների մաս և իրականացնել դրանք:</p>	<p>ԲևՍ բոլոր ռիսկերն ու օգուտները</p> <p>ԲևՍ կառավարման համակարգում և օպտիմալացում</p> <p>Հաստատել մեղմացման միջոցառումների արդյունավետությունը</p>	<p>ՎՉԵԲ ԻՊ1</p> <p>Ազգային օրենսդրություն</p>	<p>ՃԴ</p> <p>Սպասարկման կապալառուն մշակում է աշխատանքի, հավաքագրման և գնումների պլանները:</p>	<p>ՀԲՍԿԴ-երը մշակված են միջև շահագործումը: ԲՍԿԴ-երը վերանայվում են տարեկան կտրվածքով (եթե պահանջվում է ավելի հաճախ):</p>	<p>Պլանները իրագործվել են: Մշտադիտարկումը փաստաթղթավորված է: Արդյունքները գեկուցված են ԲևՍ մշտադիտարկումների հաշվետվությունների տեսքով ՎՉԵԲ-ին (ԲՍՄԴ-ի շահագործման փուլի պարտավորություններ):</p>
1.14	<p>Մշակել և իրականացնել շահագործման փուլի ԲևՍ մշտադիտարկման ծրագիր</p>	<p>Շահագործման փուլի համար մշակված մեղմացման միջոցառումների արդյունավետության վերահաստատում</p>	<p>ՎՉԵԲ ԻՊ1</p> <p>Ազգային օրենսդրություն</p>	<p>ՃԴ-ը ԾՀԽ-ի հետ</p>	<p>Մշակել մինչ շահագործման փուլը, ապա իրագործել</p>	<p>Մշտադիտարկման ծրագիրը մշակված է և գործում է: Շահագործման փուլի ԲևՍ մշտադիտարկման արդյունքները գեկուցվել են ՎՉԵԲ-ին:</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
1.15	Մշտադիտարկել և զեկուցել հարակից ենթակառուցվածքների (թունելի և ճանապարհի հյուսիսային հատված) համար կիրառելի ԲԱՍ ստանդարտների կատարողականը, ապահովելու, որպեսզի ներդրվեն ԲՍԸ ԻՊ-ի նպատակները, Լավագույն Միջազգային Գործելակերպերը (ԼՄԳ), մեղմացման հիերարխիան, իսկ շրջանակային ԲՍԿՊ-ի իրագործումը տարածվում է հարակից ենթակառուցվածքների վրա	Ապահովել, որ ԲՍԸ ԻՊ-ի նպատակները և ԼՄԳ-երը պահպանվում են հարակից ենթակառուցվածքի համար	ՎՉԵԲ ԲՍԸ ԻՊ-եր ԼՄԳ ԲՍԿՊ	ՃԴ-ն ԾԿԻ-ի օժանդակությամբ	Եռամսյակային ԲԱՍ մշտադիտարկման հաշվետվություններ հարակից ենթակառուցվածքների վերաբերյալ (թունել և ճանապարհի հյուսիսային հատված)	Եռամսյակային ԲԱՍ մշտադիտարկման հաշվետվությունները ներկայացված և հաստատված են ՎՉԵԲ-ի կողմից: Եռամսյակային հաշվետվության միջոցով հաղորդված ցանկացած էական անհամապատասխանության դեպքում, ուղղիչ գործողությունների պլան՝ ներկայացված և հաստատված ՎՉԵԲ-ի կողմից:
2	Աշխատանք և աշխատանքային պայմաններ (ՎՉԵԲ ԻՊ2)					
2.1	Մշակել և իրականացնել Մարդկային Ռեսուրսների (ՄՌ) քաղաքականությունը ՝ հաստատելով աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների վերաբերյալ ՎՉԵԲ-ի քաղաքականությանը համապատասխանելու պարտավորությունը: ՄՌ քաղաքականության մեջ ներառել հստակ պարտավորություններ՝ կապված՝ <ul style="list-style-type: none"> • խտրականության բացակայության և հավասար հնարավորությունների հետ, • ժամանակավոր աշխատողների բնակեցման հետ, • Սեռի վրա հիմնված Բռնության և 	Մարդկային ռեսուրսների լավարկված կառավարում, աշխատողների / վատ հարաբերությունների / կառավարման ռիսկի նվազեցում	ՎՉԵԲ ԻՊ2, ՎՉԵԲ-ի ուղեցույց "Մարդկային ռեսուրսների քաղաքականություններ և աշխատողների փաստաթղթավորում" (2017թ.) SA 8000:2014, ISO 26000, Լավագույն միջազգային գործելակերպ ² Աշխատանքի միջազգային	ՃԴ-ն մշակում և ներդրում է ՄՌ քաղաքականությունը	Մինչ շինարարության մեկնարկը	ՄՌ քաղաքականություն և օժանդակ ընթացակարգեր, որոնք ընդունվել և ներկայացվել են ՎՉԵԲ-ին: ՄՌ քաղաքականության իրագործման արդյունքների մշտադիտարկումը՝ ԲԱՍ մշտադիտարկման հաշվետվությունների տեսքով զեկուցված է ՎՉԵԲ-ին:

² Օրինակ՝ ՎՉԵԲ-ի, ՄՖԿ-ի և Հիվանդությունների Կանխարգելման և Վերահսկման Կենտրոն (ՀԿԿ) գեներային բռնության և ոտնձգությունների դեմ պայքարի ուղեցույց. ձևավորվող լավ գործելակերպ մասնավոր հատվածի համար (2020թ.) <https://www.ebrd.com/news/2020/new-guidance-for-private-sector-on-addressing-risks-of-genderbased-violence-and-harassment.html>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	<p>Ունեցողության (ՄՅԲՈ) հետ,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նվազագույն աշխատավարձի, աշխատաժամանակի, վճարովի արտաժամյա աշխատանքի հետ, • Հարկադիր և երեխաների աշխատանքի արգելման հետ, • Աշխատողների բողոքների հետ, • Աշխատողների վարքագծի կանոնների հետ, • Աշխատողների իրավունքների մասին տեղեկատվության հասանելիության հետ, • Միավորումների և կոլեկտիվ բանակցությունների ազատության հետ, • Հիմնական և կապալառու աշխատողներին Ծրագրի ՄՈ-ի քաղաքականության դրույթների վերաբերյալ տեղեկացման հետ: <p>ՄՈ քաղաքականություն և օժանդակ ընթացակարգեր, որոնք փոխանցվում են հիմնական և կապալառու աշխատողներին:</p> <p>Աշխատողների բողոքարկման մեխանիզմը պետք է հասանելի լինի բոլոր աշխատողներին, ներառյալ կապալառու և մատակարարման շղթայի աշխատողները:</p>		<p>կազմակերպության կոնվենցիաներ</p> <p>Աշխատանքի և աշխատանքային հարաբերությունների ազգային կարգավորումներ</p> <p>ՎՁԵԲ / ՄՖԿ³ ուղեցույց "Աշխատողների բնակեցում՝ գործընթացներ և ստանդարտներ" (2009թ.)</p>			<p>ՃԴ-ի աշխատողների գլխավոր բողոքների գրանցամատյանը պահպանված և ներկայացվում է ՎՁԵԲ-ին կիսամյակը մեկ անգամ:</p>
2.2	<p>Պահանջել իր կապալառուներից և ենթակապալառուներից, որ համապատասխանեն ՎՁԵԲ-ի աշխատանքային պահանջներին՝ ստորաբաժանելով ՄՈ քաղաքականության</p>	<p>Ինչպես վերը թվարկված է</p>		ՃԴ	<p>Մինչև Կապալառուի / ենթակապալառուների / խորհրդատուների հետ պայմանագրի կնքումը:</p>	<p>Կապալառուների / ենթակապալառուների / խորհրդատուների կողմից ընդունված և իրագործված ՄՈ քաղաքականության</p>

³ Միջազգային Ֆինանսական Կորպորացիա

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	հիմնական պահանջները ճՂ-ի բոլոր պայմանագրային շղթաներում:					ապացույցները, որոնք ներկայացված են ՎՉԵԲ-ին:
2.3	<p>ՃՂ-ն ապահովում է, որ Կապալառուն կմշակի և կիրագործի շինարարության փուլի Աշխատանքի և Աշխատանքային Պայմանների Կառավարման Պլանը (ԱԱՊԿՊ)՝ որպես ենթապլան ունենալով Աշխատողների բնակեցման պլանը և Տեղական հավաքագրման պլանը:</p> <p>Աշխատողների բնակեցման պլանի համաձայն՝ Կապալառուի կամ ենթակապալառուի կողմից տրամադրված ցանկացած ժամանակավոր կացարանային օբյեկտների համար (շինարարական ճամբարներ կամ մասնավոր տներ), ապահովել կացարանի ստանդարտները, որոնք համապատասխանում են ՄՖԿ/ՎՉԵԲ Աշխատողների բնակեցման ուղեցույցի պահանջներին:</p> <p>ԱԱՊԿՊ-ի ցանկացած էական փոփոխություն պետք է վերահաստատվի Վերահսկող ինժեների և համաձայնեցվի ճՂ-ի և ՎՉԵԲ-ի կողմից:</p>	<p>Աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների լավարկված կառավարում:</p> <p>Բոլոր բողոքները հաշվի են առնվում և պատշաճ կերպով հասցեագրվում:</p> <p>Աշխատողների անվտանգ աշխատանքային և կենսապայմաններ:</p>		<p>Կապալառուն պետք է մշակի և ներկայացնի ԱԱՊԿՊ-ը Վերահսկող ինժեների հաստատմանը,</p> <p>ԾԿԻ-ն հավաստում է համապատասխանությունը ԲՍԿՊ-ի շրջանակին,</p> <p>ՃՂ-ն համաձայնեցնում է:</p> <p>ՃՂ-ն ԱԱՊԿՊ-ը կներկայացնի ՎՉԵԲ-ին՝ ստորագրման համար:</p> <p>Վերահսկող ինժեները մշտադիտարկում է ամսական ստուգումների միջոցով:</p>	<p>ԱԱՊԿՊ-ը մշակվել և ստորագրվել է ՎՉԵԲ-ի կողմից մինչև Կապալառուին տրված չառարկելու ծանուցումը:</p>	<p>ԱԱՊԿՊ-ն ներկայացված և ընդունված ՎՉԵԲ-ի կողմից:</p> <p>ԱԱՊԿՊ-ի իրականացման մշտադիտարկումը զեկուցված է ՎՉԵԲ-ին՝ ԲԱՍ մշտադիտարկումների հաշվետվություններով:</p>
2.4	<p>ՃՂ-ը Ծրագրի շինարարության փուլում պետք է իրականացնի առնվազն երկու անկախ աշխատանքային աուդիտ՝ հաստատելու, որ նախագիծը համապատասխանում է ՎՉԵԲ-ի աշխատանքային պահանջներին:</p> <p>ՃՂ-ը պետք է աշխատանքի աուդիտ իրականացնող առաջարկվող աուդիտորի</p>	<p>Բարելավված ՄՌ կառավարում և ավելի անվտանգ աշխատանքային պայմաններ:</p>		<p>ՃՂ-ը՝ ներգրավում է արտաքին աշխատանքային աուդիտոր և կազմակերպում է Ծրագրի երկու աշխատանքային</p>	<p>Առաջին աուդիտը իրականացվել է Ծրագրի աշխատուժի մոբիլիզացման ժամանակ, իսկ երկրորդը՝</p>	<p>ՎՉԵԲ-ի կողմից ընդունված աշխատանքի աուդիտի հաշվետվությունները:</p> <p>ՎՉԵԲ-ին ներկայացված և նրանց կողմից հաստատված տեխնիկական</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	տեխնիկական առաջադրանքը և անձանց կենսագրությունները ներկայացնի ՎՁԵԲ-ի հաստատմանը:			աուդիտ (տես Միջոցառում 1.11):	շինարարական փուլի պիկ փուլում:	առաջադրանքը և անձանց կենսագրությունները:
3	Ռեսուրսների արդյունավետություն, աղտոտման կանխարգելում և վերահսկում (ՎՁԵԲ ԻՊ3)					
3.1	Իրագործել բոլոր ՀԲՍԿՊՏ-երը՝ կապված օդի, աղմուկի, թրթռումների, հողի, թափոնների, ջրի, վտանգավոր նյութերի, կենսաբազմազանության և այլնի հետ, ինչպես նշված է ԲՍՄԴ-ի Միջոցառումներ 1.2, 1.4, 1.6-ում և այլ հարակից միջոցառումներում:		ՎՁԵԲ ԻՊ3 Ազգային օրենսդրություն ԵՄ շրջաբերականներ			
3.2	Շահագործման փուլում այն գույքերի համար, որոնք մոտ աղմուկը բարձր է ԱՀԿ 2021/ հայկական ստանդարտներից, գործադրել հետևյալ տարբերակները. <ul style="list-style-type: none"> • Լրացուցիչ մեղմացնող միջոցառումներ (ինչպիսիք են տների աղմկամեկուսացումը և աղմկակլանիչ պատնեշները), իսկ եթե դրանք արդյունավետ չեն, ապա՝ <ul style="list-style-type: none"> ○ Տնային տնտեսությունների ֆիզիկական տեղափոխում ազդեցության ենթարկված գույքից, կամ ○ Գույքի սեփականատերերի հետ սեփականության իրավունքից հրաժարվելու պայմանագրերի ստորագրում: 	Մարդկային ընկալիչների վրա աղմուկի ազդեցության խուսափում / նվազեցում:	ՎՁԵԲ ԻՊ4 Ազգային օրենսդրություն	ՃԴ-ը տրամադրում է ռեսուրսներ Շրագրի ազդեցության տակ գտնվող անձանց հետ համաձայնեցված մեղմացման միջոցառումներն իրականացնելու համար:	Հիմնված է աղմուկի մշտադիտարկման արդյունքների վրա:	Աղմուկի մշտադիտարկման արդյունքների վերլուծություն, լրացուցիչ մեղմացման ջանքերի ապացույց, ազդեցության ենթարկված տնային տնտեսությունների հետ խորհրդակցությունների և համաձայնեցված լուծումների ապացույցներ: Համաձայնեցված լուծումները իրականացված են:
3.3	Թարմացնել մանրամասն նախագիծը՝ ներառելու աղմուկի մեղմացման միջոցառումներ, ինչպիսիք են աղմուկի պատնեշները, ձայնամեկուսիչ պատուհանները, բուսականության Էկրանը և այլն համապատասխան վայրերում, համաձայն ՇՄՍԱԳ մոդելավորման արդյունքների:			ՃԴ-ը և Կապալառուն:	Մանրամասն նախագծի թարմացման ընթացքում:	Աղմկակլանիչ պատնեշները կամ աղմուկի մեղմացման այլ միջոցառումներ ներառված են մանրամասն նախագծի մեջ:
4	Առողջություն, աշխատանքի անվտանգություն (ՎՁԵԲ ԻՊ4)					

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
4.1	<p>Ճանապարհային անվտանգության աուդիտ՝ նախաշինարարական փուլ</p> <p>Նշանակել ճանապարհային անվտանգության իրավասու անկախ աուդիտոր, որը կկատարի ճանապարհային անվտանգության Աուդիտ (ՃԱԱ) մանրամասն նախագծման համար (Փուլ 2)՝ համաձայն ԵՄ 2008/96/EC շրջաբերականի:</p> <p>ՃՂ-ը նախագծային թիվից պետք է վերանայել ճանապարհային անվտանգության աուդիտի հաշվետվությունը և վերջնական նախագծում ներառել տեխնիկապես և տնտեսապես հնարավոր բոլոր առաջարկությունները:</p> <p>Հաճախորդը պետք է կիսվի ՎՁԵԲ-ի հետ ճանապարհային անվտանգության Աուդիտի հաշվետվությամբ, կիսատատի ընդունված առաջարկությունները և կիսատատի, որ iRAP արձանագրության համաձայն նվազագույնը 3 աստղ ձեռք կբերվի բոլոր կատեգորիաների կամ ճանապարհների օգտագործողների համար: Եթե առաջարկությունները չեն ընդունվի, ՃՂ-ը ՎՁԵԲ-ին կիսատատի, թե ինչու և ինչ այլ մեթոդ կընդունվի ճանապարհային անվտանգության խնդիրները կառավարելու/մեղմացնելու համար:</p>	<p>Անվտանգության ռիսկերի կառավարում:</p>	<p>ԵՄ 2008/96/EC շրջաբերականը և ԵՄ 2019/1936 շրջաբերականը "Ճանապարհային ենթակառուցվածքի անվտանգության կառավարման վերաբերյալ"</p> <p>D2004/54/EC շրջաբերականը "Տրանսեվրոպական ցանցում թունելների համար անվտանգության նվազագույն պահանջներ"</p> <p>ՎՁԵԲ ԻՊ4</p> <p>Ազգային օրենսդրություն</p>	<p>ՃՂ-ը կնշանակի ճանապարհային անվտանգության անկախ աուդիտոր:</p> <p>Ճանապարհային անվտանգության աուդիտորը պարտում է անվտանգության աուդիտը:</p> <p>ՃՂ-ը վերանայում է ՃԱԱ-ի արդյունքները և միջոցներ է հատկացնում՝ բացահայտումներին/առաջարկություններին անդրադառնալու համար:</p>	<p>Մանրամասն նախագծի վերջնական մշակման ժամանակ:</p>	<p>Ճանապարհային անվտանգության աուդիտի (Փուլ 2) հաշվետվությունը կիսվել է ՎՁԵԲ-ի հետ:</p> <p>Իրականացվել են ճանապարհային անվտանգության աուդիտի առաջարկությունները:</p>
4.2	<p>Ճանապարհային անվտանգության աուդիտ՝ նախաշահագործման փուլ</p> <p>Ճանապարհի շինարարության ավարտին և ճանապարհի բացումից առաջ նշանակել ճանապարհային անվտանգության անկախ աուդիտոր, որը կանցկացնի ճանապարհային անվտանգության նախաբացման աուդիտ (Փուլ 3)՝ համաձայն ԵՄ 2008/96/EC շրջաբերականի: Ճանապարհային անվտանգության աուդիտորը կիսատատի</p>			<p>ՃՂ-ը նշանակում է ճանապարհային անվտանգության անկախ աուդիտոր:</p>	<p>Ճանապարհի շահագործման հանձնելուց 5-6 ամիս առաջ:</p>	<p>Ճանապարհային անվտանգության աուդիտի (Փուլ 3) հաշվետվությունը կիսվել է ՎՁԵԲ-ի հետ:</p> <p>ՃԱԱ առաջարկությունները իրագործված են:</p>

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	Ճանապարհային անվտանգության բոլոր առաջարկությունները, որոնք ընդունվել են Փուլ 2-ի աուդիտի ընթացքում, կամ/ և ճանապարհային անվտանգության խնդիրները կառավարելու/մեղմացնելու համար համաձայնեցված այլ մեթոդներ, որոնք ամբողջությամբ կիրառվել են և ճանապարհային անվտանգության լրացուցիչ խնդիրներ չեն հայտնաբերվել:					
5	Հողերի օտարում, հողօգտագործման սահմանափակումներ և հարկադիր վերաբնակեցում (ՎՁԵԲ ԻՊ5)					
5.1	Նախապատրաստել, հրապարակել և իրականացնել Ծրագրի Տարաբնակեցման Պլանը (ՏՊ) ՝ հիմնվելով Ծրագրի Տարաբնակեցման Շրջանակի (ՏՇ) և ՎՁԵԲ-ի քաղաքականության պահանջների վրա ամրագրված սկզբունքներով և պահանջներով: ՏՊ-ի իրականացումը ստուգվում է Համապատասխանության հաշվետվություն(ների) միջոցով, որը մշակվում է Արտաքին տարաբնակեցման մշտադիտարկողի կողմից և ներկայացվում է ՎՁԵԲ-ի հաստատմանը (տես Միջոցառում 1.11-ը): Արտաքին մշտադիտարկողի տեխնիկական առաջադրանքը ներկայացվում է ՎՁԵԲ-ի հաստատմանը:	Ծրագրի Ազգակիր Անձանց (ԱԱ) կենսապահովման վրա ազդեցությունից խուսափելը / մեղմելը: Կոնֆլիկտների կանխարգելում / ԱԱ հետ հարաբերությունների բարելավում:	ՎՁԵԲ ԻՊ 5 Ազգային օրենսդրություն	ՃՂ-ը Տարաբնակեցման և Կենսամիջոցների վերականգնման խորհրդատուների աջակցությամբ: ՃՂ-ի կողմից վարձած արտաքին տարաբնակեցման մշտադիտարկող:	ՏՊ-ը իրագործվում է և կորցրած ակտիվների փոխհատուցումները վճարվում են մինչև շինարարության մեկնարկը: Կենսամիջոցների վերականգնումն ավարտվում է մինչև բոլոր ազգակիր անձանց վերջնական հատկացումը:	Տարաբնակեցման պլանը հաստատված է բոլոր կողմերի կողմից, հրապարակված է և իրագործված: Համապատասխանության հաշվետվությունը(ները)՝ ներկայացված և ընդունված է ՎՁԵԲ-ի կողմից: Արտաքին մշտադիտարկողի տեխնիկական առաջադրանքը հաստատված է ՎՁԵԲ-ի կողմից (համաձայն Միջոցառում 1.11-ի):
5.2	Իրականացնել տարաբնակեցման ավարտի աուդիտ Տարաբնակեցման պլանն ամբողջությամբ իրականացնելուց հետո, ներառյալ կենսամիջոցների վերականգնման միջոցառումների ամբողջական իրականացումը:	Տարաբնակեցման պլանի իրականացման արդյունավետության գնահատում և ԱԱ վրա բացասական ազդեցությունների բացակայություն:		ՃՂ-ի կողմից վարձած արտաքին տարաբնակեցման խորհրդատու:	Կենսամիջոցների վերականգնման միջոցառումների ավարտից հետո՝ համաձայն Տարաբնակեցման պլանի ժամանակացույցի	Ավարտական հաշվետվության տեխնիկական առաջադրանքը համաձայնեցված է ՎՁԵԲ-ի կողմից: Ավարտական աուդիտի հաշվետվությունը հաստատված է ՎՁԵԲ-ի կողմից:

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
6	Կենսաբազմազանության պահպանում և կենդանի բնական ռեսուրսների կայուն կառավարում (ՎՉԵԲ ԻՊ6)					
6.1	Ապահովել Կենսաբազմազանության Միջոցառումների Պլանի (ԿՄՊ) իրականացումը, ներառյալ կենսաբազմազանության մեղմացման և մշտադիտարկման հատուկ միջոցառումները՝ նպատակ ունենալով հասնել "մաքուր շահույթի" / «առանց մաքուր կորուստի», որտեղ անհրաժեշտ է:	Կենսաբազմազանության կորստից խուսափելը և կենսաբազմազանության կարևորագույն միջավայրի և առաջնահերթ կենսաբազմազանության առանձնահատկությունների պաշտպանությունը:	ՎՉԵԲ ԻՊ6 և ուղեցույցը ԻՊ6 (2020թ.) համար: Ազգային օրենսդրություն	ՃԴ-ը՝ խորհրդատուների աջակցությամբ ՎՉԵԲ-ը հաստատում է Մշտադիտարկում՝ Վերահսկող ինժեներ	ԿՄՊ-ը մշակվել է Նախքան շինարարությունը և իրականացվում է Ծրագրի ողջ կենսացիկլի ընթացքում և համապատասխանաբար թարմացվում է	ԿՄՊ-ը արդյունավետ իրագործված է: Բնական կենսավայրերի մաքուր կորուստ և կրիտիկական կենսավայրերի մաքուր շահույթ չի ստացվել:
6.2	Ապահովել, որ որակյալ անձնակազմ է (կենսաբազմազանության փորձագետներ) նշանակված Կապալառուի և Վերահսկող ինժեների կողմից համապատասխանաբար կենսաբազմազանության իրականացման և մշտադիտարկման համար, և համապատասխան բյուջեները հաստատված են (տես նաև Միջոցառում 1.4-ը):			Կապալառու Վերահսկող ինժեներ	Մինչ շինարարությունը	Կենսաբազմազանության որակավորված մասնագետ է նշանակվել է Կապալառուի և Վերահսկող ինժեների մոտ:
6.3	Մշակել և իրագործել Կենսաբազմազանության փոխհատուցման կառավարման պլան՝ հիմնվելով ԿՄՊ-ում (Կենսաբազմազանության փոխհատուցման ռազմավարություն բաժնում) մշակված սկզբունքների վրա:			ՃԴ-ն՝ ԾԿԻ-ի աջակցությամբ Վերանայում և հաստատում՝ Վերահսկող ինժեներ	Շինարարության մեկնարկից առնվազն երեք ամիս առաջ	Կենսաբազմազանության փոխհատուցման կառավարման պլանն ընդունված է արդյունավետ իրագործված:
6.4	Իրականացնել i) Նախաշինարարական հետազոտություններ, ինչպես սահմանված է ԿՄՊ-ում, և ii) լրացուցիչ դաշտային հետազոտություններ Ծրագրի այն բաղադրիչների համար, որոնց գտնվելու վայրը ներկայումս անհայտ է (ներառյալ ՀՀՏԿ-երը, դրանց մուտքի ճանապարհները, շինարարական ճամբարները, կայանման վայրերը, բետոնի / ասֆալտի գործարանները), առաջարկվում են ուսումնասիրված տարածքներից դուրս:			Կապալառու Վերանայում և հաստատում՝ Վերահսկող ինժեներ	Նախքան Ծրագրի բաղադրիչի տեղակայման մասին որոշում կայացնելը	Ուսումնասիրություններն ավարտվել են և անհրաժեշտության դեպքում մշակվել են մեղմացման միջոցառումներ: Թարմացված ԿՄՊ-ը հաստատված է ՎՉԵԲ-ի կողմից:

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	Հիմնվելով ուսումնասիրությունների վրա՝ համապատասխանաբար թարմացնել ԿՄՊ-ը (անհրաժեշտության դեպքում) և համաձայնել այն ՎՉԵԲ-ի հետ:					
6.5	Արդիականացնել մանրամասն նախագիծը՝ ներառելու վայրի կենդանիների համար անհրաժեշտ անցուղիները՝ համաձայն ԼՍԳ-ի և ԿՄՊ-ի առաջարկությունների:			ՃԴ-ը՝ Կապալառուի հետ՝ նախագծի թարմացում Վերանայում և հաստատում՝ Վերահսկող ինժեներ	Մանրամասն նախագծի թարմացման ընթացքում	Վայրի կենդանիների անցուղիները ներառված են մանրամասն նախագծի մեջ:
6.6	Պահպանել կանաչ կամուրջները / գետնանցումները / հեղեղատարները, որոնք նախագծված են որպես վայրի կենդանիների անցուղիներ՝ համաձայն ԼՍԳ-ի և ԿՄՊ-ի առաջարկությունների:			ՃԴ	Շահագործման/ տեխ. սպասարկման ընթացքում	Միջոցառումը արդյունավետ իրագործված է:
6.7	Պահպանել սեզոնային արգելքները, ինչպես սահմանված է ԿՄՊ-ում: Հնարավորինս սահմանափակել երկրորդական ճանապարհները տեխնիկական սպասարկման և DK35+000 և DK60+000 միջակայքում ընկած տեղադրման վայրերի համար:			Կապալառու Մշտադիտարկում՝ Վերահսկող ինժեներ	Շինարարության ընթացքում	Միջոցառումը արդյունավետ իրագործված է:
7	Մշակութային ժառանգություն (ՎՉԵԲ PR 8)					
7.1	Մշակել, իրապարակել և իրագործել մշակութային ժառանգության մեղմացման միջոցառումները, որոնք ներառված են Մշակութային ժառանգության Կառավարման Պլանում (ՄԺԿՊ) և ԲՍԿՊ-ում, ներառյալ մշակութային ժառանգության հայտնաբերված վայրերի գրանցումը և օրենքով պահանջվող պաշտպանության միջոցառումների կիրառումը:	Մշակութային ժառանգության պահպանումը Հայտնի մշակութային ժառանգության վրա ազդեցության ռիսկի նվազեցում	Ազգային օրենսդրություն ՎՉԵԲ ԻՊՑ, ՎՉԵԲ-ի ուղեցույց ԻՊՑ-ի (2023) համար	ՃԴ-ը մշակութային ժառանգության կարգավորող մարմնի հետ համագործակցությամբ Կապալառու Վերահսկող ինժեներ	ՄԺԿՊ-ը ամփոփվում և իրապարակվում է մինչ շինարարության մեկնարկը:	ՄԺԿՊ-ը ներկայացված է ՎՉԵԲ-ի հաստատմանը:

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՁԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
7.2	<p>Վերահաստատել ՄԺԿՊ-ի իրականացումը Արտաքին աուդիտի ավարտական հաշվետվության միջոցով (հաստատված ՎՁԵԲ-ի կողմից):</p> <p>Արտաքին աուդիտի ավարտական հաշվետվություն տեխնիկական առաջադրանքը ներկայացվում է ՎՁԵԲ-ին:</p>	<p>Մշակութային ժառանգության վնասման կամ ոչնչացման կանխարգելում</p>		<p>Արտաքին մշտադիտարկող խորհրդատու</p>	<p>Մինչ շինարարական աշխատանքների ավարտը արտաքին աուդիտի ավարտական հաշվետվությունը մշակվում և ներկայացվում է ՎՁԵԲ-ին</p>	<p>Արտաքին աուդիտի ավարտական հաշվետվության տեխնիկական առաջադրանքը հաստատված է ՎՁԵԲ-ի կողմից:</p> <p>Արտաքին աուդիտի ավարտական հաշվետվությունը հաստատված է ՎՁԵԲ-ի կողմից:</p>
7.3	<p>Մշակել և ներդնել Պատահական գտածոների ընթացակարգ⁴:</p> <p>Համոզվել, որ դրա իրականացումը վերահսկվում է տեղում Կապալառուի մշակութային ժառանգության փորձագետի և Վերահսկող ինժեների մշակութային ժառանգության մշտադիտարկողի կողմից:</p>			<p>Կապալառու Վերահսկող ինժեներ</p>	<p>Ընդունում մինչ շինարարությունը:</p> <p>Կապալառուի աշխատողների վերապատրաստում մինչ շինարարությունը:</p> <p>Իրականացում հողային աշխատանքների ժամանակ:</p>	<p>Շինարարությունից առաջ կարգը ընդունված է:</p> <p>Շինարարական կապալառու աշխատողներին տրամադրվել է համապատասխան ուսուցում:</p> <p>Գտածոների դեպքում ընթացակարգը արդյունավետ կիրառվում է:</p>
8	Տեղեկատվության հրապարակում և շահառուների ներգրավում (ՎՁԵԲ ԻՊ10 և ՎՁԵԲ-ի քաղաքականությունների խաչաձև պահանջներ)					
8.1	<p>Իրագործել Ծրագրի Ճահառուների ներգրավածության Պլանը (ՇՆՊ), ներառյալ տեղեկատվության հրապարակման և հասանելիության պահանջները:</p> <p>Պարբերաբար վերանայել, թարմացնել և</p>	<p>Տեղեկատվության շարունակական տարածում և ներգրավվածություն ազդակիր</p>	<p>ՎՁԵԲ ԻՊ10, Տեղեկատվության հասանելիության շրջաբերական (2019թ.), ԻՊ10-ի (2023թ.) համար</p>	<p>ՃԴ</p>	<p>Ծրագրի ողջ կենսացիկլի ընթացքում</p>	<p>ՇՆՊ-ի իրագործվում է (ապացույցները կարող են տրամադրվել), թարմացվում և հրապարակվում է:</p> <p>Բոլոր երաշխիքների մասին</p>

⁴ Այս ընթացակարգի ձևանմուշը բերված է ՎՁԵԲ-ի 2023թ.-ի ԻՊ8-ի համար ուղեցույցում <https://www.ebrd.com/documents/environment/guidance-note-performance-requirements-8-cultural-heritage.pdf>, իսկ ազգային օրենսդրական պահանջները սահմանված են Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին ՀՀ ՀՕ-261 օրենքում (1998թ.)

No.	Միջոցառումը	Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկեր (պարտավորություններ / օգուտներ)	Պահանջներ (օրենսդրական, ՎՉԵԲ ստանդարտներ, լավագույն գործելակերպ)	Ռեսուրսներ, ներդրումային կարիքներ, պատասխանատվություն	Ժամանակացույցը	Թիրախային և գնահատման չափանիշներ հաջող իրականացման համար
	հրապարակել ՇՆՊ-ը, ըստ անհրաժեշտության:	շահագրգիռ կողմերի հետ: Կոնֆլիկտների / բողոքների կանխարգելում:	ուղեցույց բողոքարկման մեխանիզմի վերաբերյալ: Ազգային օրենսդրություն:			հաշվետվությունները կհրապարակվեն ՎՉԵԲի կողմից անգլերենով և ՃԴ-ի կողմից՝ անգլերենով և հայերենով:
8.2	Նշանակել հաղորդակցման (կապի) և շահառուների ներգրավման իրավասու մասնագետ, որը պատասխանատու կլինի ՇՆՊ-ի իրագործման համար:	Շահագրգիռ կողմերի և տեղական համայնքների հետ հարաբերությունների բարելավում:		ՃԴ	Մինչ շինարարությունը	Շահառուների ներգրավման իրավասու մասնագետը նշանակված է և ղեկավարում է ՇՆՊ-ը, մշակում է հաշվետվությունները:
8.3	Նշանակել հանրության հետ կապի մասնագետներ, ովքեր պատասխանատու կլինեն Ծրագրի տարածքների մակարդակով ՇՆՊ-ի իրականացման համար (համոզվել, որ առնվազն մեկը կին է):	Ապահովել, որ բողոքները պատշաճ կերպով լուծված են:		Կապալառու	Մինչ շինարարության մեկնարկը	Հանրության հետ կապի մասնագետները նշանակված են, նրանք մշակում և ներկայացնում են ՇՆՊ-ի իրագործման ամսական հաշվետվությունները ՃԴ-ին:
8.4	Համայնքների և արտաքին շահագրգիռ կողմերի համար ներդնել բողոքների մեխանիզմը՝ ՎՉԵԲ-ի պահանջներին համապատասխան՝ ներառելով, ի թիվս այլոց, բողոքների անանուն և գաղտնի ուղիները և լուծումները:			ՃԴ	Որոշ հատվածներում մինչ շինարարությունը բողոքարկման մեխանիզմի վերաբերյալ իրականացվում է իրազեկում: Սպասարկման փուլում՝ Ծրագրի ողջ ցիկլի ընթացքում:	Բողոքարկման մեխանիզմը արդյունավետորեն ներդրվել և հաղորդակցվել է: Բողոքների գրանցամատյանը արտացոլում է յուրաքանչյուր բողոքի կարգավիճակը և ձեռնարկված գործողությունները: Բողոքների արդյունքները վերլուծվում և զեկուցվում են ՎՉԵԲ-ին ԲԱՍ մշտադիտարկման կանոնավոր հաշվետվություններով: